

Hierna reikte de voorzitter van de Nederlandse Hydrologische Vereniging, Bert van Ee, een zware sculptuur van messing in de vorm van een zogenaamde kromme d (∂) uit.

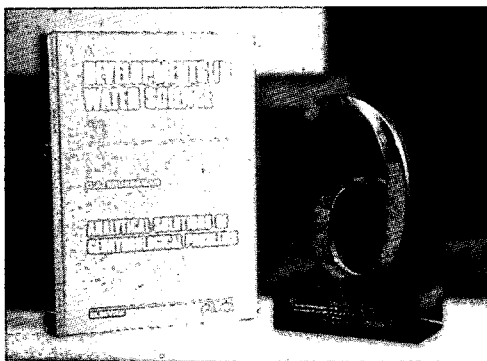

medewerker dient te zijn – “doe eens wat aan je imago”, hoorde Bruggeman ooit – wordt dat soort mensen snel over het hoofd gezien. Het is goed dat de Nederlandse hydrologen dit inzicht hebben gehad en ernaar hebben gehandeld. Niet voor niets werd Gijs Bruggeman ooit in één adem met Einstein genoemd.

Michael van der Valk

Impressies van het World Water Forum

De bezoekers van het World Water Forum waren zeer gemêleerd: politici, sociale- en natuurwetenschappers, technici, lokale bevolking en vertegenwoordigers van Niet-Gouvernementele Organisaties. Bovendien was het werkelijk een *World Water Forum* want zeer vele (ook niet-westerse) nationaliteiten waren aanwezig. Het was dus een mooie gelegenheid om het waterbeheer vanuit verschillende perspectieven te beschouwen. Het hoofddeel van het Forum bestond uit watergerelateerde regionale (alle werelddelen inclusief Antarctica) en themapresentaties. Een aantal behandelde thema's zijn: dammen, megasteden, vrouwen, privatisering, natuur, infrastructuur, lokaal bestuur, inheemse bevolking en onderwijs. De presentaties waren meestal in de vorm gegoten van een vier tot zes personen tellend deskundigenpanel waarvan de leden elk een lezing van een minuut of 20 hielden. Vervolgens gingen de microfoons open voor de zaal: meestal het interessantere onderdeel. Bij iedere themagroep zat een rapporteur wiens verslag naar de ministeriële conferentie, die op de éénnalaatste dag plaats vond, werd doorgestuurd. Achteraf gezien hebben deze rapportjes weinig invloed gehad omdat de conceptverklaring van de ministers, die al voor aanvang van het WWF was geschreven, bijna in zijn geheel werd overgenomen voor de eindverklaring. Geïntegreerd waterbeheer, participatie van lokale mensen met

Bruggeman is iemand die niet graag aan de weg timmert, maar liever in stilte goed doet. In een tijd waarin ieder zijn eigen p.r.-

nadruk op vrouwen, duurzame ontwikkeling en samenwerken op en tussen alle niveaus zijn veel gebruikte termen in de eindverklaring. Een concreet actieplan met doelen is op de langere baan geschoven. De verklaringen van de ministeriële conferentie, de regionale en de themapresentaties zijn terug te vinden op Internet bij <http://www.worldwaterforum.org>. Wanneer het verzadigingspunt even was bereikt bij het aanhoren van de lezingen bood het WWF een goed alternatief met het IDFA documentaire-film-festival waar water uiteraard het centrale onderwerp was. Het onderstaande is een verslag van enkele van de thema- en regionale groepen.

De lezingen van themagroep 'Scientists on Water and Knowledge' hadden de bedoeling om alle hydrologische problemen (vervuiling, verdroging maar dan niet volgens de in Nederland gebezigde definitie, overstromingen, globale temperatuurstijging) in één ochtend aan een niet-technisch publiek te presenteren. Het publiek in de zaal was echter iets anders dan verwacht zoals bleek uit de opmerking van één van de presentatoren die zijn excuses maakte voor zijn wat simpele overheadsheets toen hij vele van zijn vakgenoten herkende. Tijdens de discussie kwamen enkele interessante punten naar boven zoals de suggestie dat wetenschappers zich actiever in het openbare debat moeten mengen om gehoord te worden door beleidsmakers. Dat blijft lastig omdat er dan gegeneraliseerd moet worden; de wetenschappers zijn dan vaak gedwongen de vele voorwaarden en beperkingen van hun onderzoek (de 'ja maars') grotendeels weg te laten.

De discussies in de themagroepen 'Water and Dams' en 'Dams and Water Management' waren zeer enerverend en wel omdat hier mensen aanwezig waren met zeer verschillende achtergronden en tegengestelde belangen. Zo zaten er achter de tafel onder

andere een Noorse dammenbouwer en een Filipijnse die een inheemse bevolkinggroep vertegenwoordigde wiens leefgebied door de aanleg van een dam is aangetast. Een man van de Wereldbank begon zijn opmerking zeer openhartig toen hij de aan zichzelf gestelde vraag "waarom worden er dammen gebouwd" beantwoordde met "omdat er geld bij betrokken is". In het vervolg van zijn opmerking zwakte hij zijn openingszin af door te zeggen dat dammen soms echt nodig zijn omdat er geen alternatief is en dat de verantwoording van het ethisch handelen bij de overheid ligt. Een voorstander uit India wees op de explosieve bevolkingsgroei als argument voor het bouwen van grote dammen. De dammen kunnen dan één of meerdere van de volgende functies vervullen: watervoorziening voor steden of groot-schalige irrigatieprojecten, bescherming tegen grote overstromingen en het opwekken van energie. Een aantal nadelen kwam ook aan bod zoals: gedwongen evacuatie van de inheemse bevolking, diverse milieueffecten en het feit dat bij de planning van grote dammenprojecten bijna altijd de kosten onderschat en de baten overschat worden. Wat mij betreft was het meest indrukwekkende moment van het WWF toen een Zuidafrikaanse vrouw uit de zaal een zeer vurig betoog hield met als thema 'healing the wounds'. Ze zei dat ze met haar kinderen in een ander huis was geplaatst omdat haar vorige huisje door bulldozers werd platgereden om plaats te maken voor een reservoir. Op haar oude woonplek is nu een modern grootschalig irrigatieproject. "Ik ben niet tegen dammen maar voor mij is irrigatie nog steeds met twee emmers heen en weer naar de put lopen (en dat deed ze voor in het gangpad tussen het publiek) en deze vervolgens in mijn tuintje leeg te gooien". Ze oogste een daverend applaus uit de zaal en de voorzitter (een oudere man uit India) begon haar aan te spreken met "my sister". Uit eigen observatie weet ik dat bij de verplaatsing van de lokale bevolking voor het

bouwen van een reservoir nogal wat onbegrip kan ontstaan; “tegenwoordig bieden we ze zelfs een mooier huis aan dan de ‘mudhut’ waar ze nu in wonen en nóg weigeren ze te verhuizen”. In zo’n situatie wordt voorbij gegaan dat voor inheemse mensen – voor wie landbouw vaak de enige vorm van inkomsten is – verhuizen naar een hoger gelegen en dus meestal een minder vruchtbaar stukje land ondanks een weliswaar mooier huis niet echt vooruitgang betekent. Voor een goede conclusie van het dammendebat had men in mijn optiek gewoon de eerste opmerking uit de zaal hebben kunnen overnemen, als ik het me goed herinner van een man uit India. De man zei (vrij vertaald): “o.k. de dammenbouwers zeggen nu ‘we hebben onze lessen uit het verleden geleerd en we weten nu hoe we zo’n project verantwoord moeten aanpakken’, maar om hun geloofwaardigheid te winnen zouden de dammenbouwers eerst recht moeten zetten wat er fout gegaan is en dan pas aan nieuwe projecten beginnen”. In de eindverklaring van de sessie ‘Dams and Water Management’ staat echter dat er meer dammen nodig zijn. Wel wordt aanbevolen dat de mening van alle partijen in het planningsproces moet worden meegenomen en dat de overheid (en dus niet de dammenbouwers zelf) de verantwoordelijkheid moeten nemen voor milieu- en veiligheidsaspecten.

Bij de andere (door mij bezochte) themasessies ‘Water for Nature’ en ‘Water & Indigenous People’ kwamen de leden van de panels en publiek veelal uit dezelfde hoek waardoor het er allemaal wat tammer aan toe ging. Een verzoek uit de zaal tijdens de ‘Water for Nature’-sessie om niet de hele tijd allerlei milieuproblemen te blijven opnoemen die de diverse sprekers vergeten waren, maar om meer te focussen op concrete acties zorgde slechts voor een tijdelijke opleving. Tijdens presentaties door vertegenwoordigers van inheemse bevolkingsgroepen kwam, al dan niet met behulp van

een tolk, een heel scala aan culturele waarden en gebruiken aan bod die direct met water en land te maken hebben. Er waren onder andere presentaties van: Aboriginals (Australië), Cree- en Hopi-Indianen (Noord-Amerika), Thai (Thailand) en San (Namibië en Botswana). Hierna kwamen de gevolgen van ingrepen in de waterhuishouding aan bod, zoals het opdrogen van een aantal van de door de San gebruikte artesische bronnen als gevolg van de introductie van pompputten. Een conclusie van de sessie luidde dat de inheemse bevolking actief betrokken moet worden bij de planning van projecten en dat ze hierin ook werkelijk een stem moeten krijgen.

Bij de regionale presentaties was het soms lastig een balans te vinden tussen niet te algemeen te blijven voor het publiek dat de regio goed kent en niet te concreet worden (noemen van veel getallen en plaatsnamen) voor toehoorders die onbekend zijn met de regio. Bij de ‘Lake Chad Basin’-presentaties, waar de ministers van waterbeheer van drie van de vijf betrokken landen aanwezig waren, werd verteld dat de oppervlakte van het meer afgenomen is van ongeveer 25.000 km² in de jaren 60 tot ongeveer 2.000 km² nu. De belangrijkste oorzaken zijn verminderde neerslag in het gebied zelf – de 320 mm isohyete (1951–70) is de 210 mm isohyete (1971–89) geworden – en verminderde instroom van de rivieren als gevolg van droogte en het vasthouden van een deel van het water achter bovenstroomse dammen. De gevolgen zijn onder andere dat herders met hun vee wegtrekken uit de regio en dat de visvangst drastisch is afgenomen. Gelukkig is – in tegenstelling tot het Aralmeer (waar ook een presentatiemiddag aan gewijd was) – verzilting van het water (nog?) geen probleem in het gekrompen binnenmeer. Een verklaring hiervoor is dat de door de rivieren aangevoerde opgeloste zouten het meer relatief snel verlaten door ‘seepage’ naar het grondwater (Isiorho e.a.,